

Moedertje staat

Regering vergroot invloed op gezin

Achtergrond - 2 mei 2006

(2 mei 2006) De regering bereikte gisteravond overeenstemming over het nieuwe gezinsbeleid. De regeling, ontworpen door minister Ursula von der Leyen (CDU) voor Familiezaken, is minder progressief dan zij in eerste instantie overkomt – en niet alleen doordat de kerken bij de opvoeding worden betrokken.

Het hoofddoel van het volgend jaar in te voeren gezinsbeleid is duidelijk: Duitsland heeft meer kinderen nodig. Met een gemiddelde van 1,3 kinderen per vrouw heeft de Bondsrepubliek wereldwijd één van de laagste geboortecijfers. Met name hoger opgeleide vrouwen slagen er veelal niet in hun beroep met het gezinsleven te combineren: veertig procent van de vrouwelijke academici ziet helemaal van kinderen af.

Vorige week bevestigde de uitkomst van het *Familienbericht* dit zorgelijke beeld. Volgens het in opdracht van het gezinsministerie uitgevoerd onderzoek naar de leefomstandigheden van gezinnen hebben veel Duitse moeders moeite werk en gezin te combineren. Andere Europese landen zoals Frankrijk en Nederland hebben dankzij hun arbeidsmarktpolitiek meer werkende moeders en een hoger geboortecijfer.

Inkomensgebonden bijdrage

De problematiek is al jaren bekend. Al bij het sluiten van hun regeerakkoord in november 2005 zijn de coalitiepartijen, CDU/CSU en SPD, daarom overeengekomen dat zij een zogeheten *Elterngeld* gaan invoeren. Deze inkomensgebonden kinderbijslag voor jonge ouders moet het geboortecijfer omhoog brengen, vooral bij hoger opgeleiden.

Op dit moment krijgen Duitse ouders de eerste tijd na de geboorte van hun kind nog een vast bedrag van rond 300 euro per maand. In plaats van dit *Erziehungsgeld* bedraagt de bijdrage vanaf 2007 tweederde van het laatstverdiende loon, met een maximum van 1800 euro in de maand. Met name beter verdienenden gaan er daardoor na de geboorte van hun kinderen financieel minder op achteruit. Scandinavische landen als Zweden en Denemarken hanteren dit beleid al langer en het geboortecijfer ligt daar beduidend hoger dan in Duitsland.

'Vadermaanden'

Om werkende moeders verder te ontlasten, wil de minister bovendien de vaders sterker bij de opvoeding betrekken. In haar voorstel hadden ouders twaalf maanden lang recht op het *Elterngeld*, op voorwaarde dat de vader eveneens twee maanden lang thuis zou blijven. Deze zogenaamde 'vadermaanden' maakten heftige emoties los binnen de regeringspartijen. Voor de SPD vormden zij een voorwaarde om akkoord te gaan met de inkomensgebonden kinderbijslag - die zij als benadeling van armen bekritiseert.

Ook bondskanselier Angela Merkel staat als voorvechtster van de vaderlijke zorgplicht bekend. Binnen de CDU was de regeling echter omstreden. Terwijl de meeste vrouwelijke politici haar begroetten, vonden veel van hun mannelijke collega's dat overheidsvoorschriften voor de huiselijke taakverdeling te ver gaan. Zij wilden bijvoorbeeld de mogelijkheid van het traditionele kostwinnersmodel open houden. Het uiteindelijke compromis ademt vooral de geest van deze laatste: twaalf maanden *Elterngeld* plus nog eens twee maanden als de vader thuisblijft - veertien maanden in totaal dus.

Bonus

In geen geval zal dit plan alternatieve gezinsmodellen erg stimuleren, maar dat zou Von der Leyens eigen concept ook niet hebben gedaan. Het is met het oog op de huidige werkomstandigheden immers onwaarschijnlijk dat vaders meer zorgverlof zullen opnemen dan de verplichte periode. Die mogelijkheid bestaat wel: de ouders kunnen de twaalf maanden willekeurig onderling verdelen. Zolang de 'vadermaanden' als een soort bonus worden gepresenteerd zal de hoofdverantwoordelijkheid in de praktijk echter vooral bij de moeders blijven liggen.

Net als de inkomensgebonden kinderbijslag is het concept van zorgplichtige vaders in Scandinavië al langer gebruikelijk. In Denemarken bijvoorbeeld hebben beide ouders het recht om na de geboorte van een kind ongeveer veertig weken ouderschapsverlof op te nemen. Lengte en tijdstip van het verlof zijn niet voorgeschreven.

Wat in Denemarken een recht is dat ouders naar believen kunnen invullen, wordt in de omzetting van de grote coalitie tot een strakke verplichting: om veertien maanden lang kinderbijslag uitbetaald te krijgen, moeten Duitse vaders straks twee maanden thuis blijven.

Offensief

Op zichzelf valt de rol van wettelijke regelingen nooit helemaal weg te denken uit

het privéleven. Ook nu hebben bijvoorbeeld arbeidsmarktmaatregelen als deeltijdregelingen en ouderschapsverlof hun invloed op het aantal kinderen en de taakverdeling binnen de gezinnen. Zelfs een staat die helemaal geen gezinsbeleid zou voeren, oefent ook daarmee indirect invloed uit. Maar Von der Leyen plannen zijn vergeleken bij eerdere maatregelen wel buitengewoon ingrijpend.

Het alom bekritiseerde Bündnis für Erziehung, een samenwerkingsplan met de Duitse kerken om christelijke waarden terug te brengen in de opvoeding, past in dit beeld. Want ook de – zowel door de liberale FDP, als joodse en moslimorganisaties opgeworpen – vraag of andere religies aan deze maatregel mogen meewerken, maakt weinig uit voor de strekking van de plannen: als het aan de regering ligt, gaat de overheid zich voortaan actief met het gezinsleven bemoeien.

In de Bondsrepubliek is een dergelijke rol van de overheid tot nu toe ongekend. Net als in alle naoorlogse democratieën eindigt ook in Duitsland de invloed van de staat op de opvoeding bij de schoolpoort. En binnen de school doet deze moeite om zoveel mogelijk neutraal te zijn. De recente bevestiging van het verbod op hoofddoekjes bij moslim-leraressen berust bijvoorbeeld op dit neutraliteitsprincipe: kerk en staat moeten in een democratie gescheiden zijn. In zoverre lijkt het principe van een Bündnis für Erziehung een grote stap terug in de tijd.

Conservatisme

De regering heeft er in de uiteindelijke plannen voor gekozen extra geld uit te trekken om de angel uit het *Elterngeld*-systeem te halen. Wat was bedoeld als een progressieve prikkel om het traditionele kostwinnersmodel te doorbreken, wordt vanaf volgend jaar een bonus voor vaders die het bij hun werk gedaan krijgen twee maanden op de kinderen te passen.

Wat dat betreft hebben critici een punt, die zeggen dat de invoering van de 'vadermaanden' qua conservatisme niet veel onder doet voor de door de staat gecontroleerde terugkeer van de kerkelijke opvoeding.

Carina de Jonge promoveert in München en schrijft regelmatig voor het Duitslandweb.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/1648/moedertje-staat>